

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Megemlékezés Telekiné Nagy Ilonáról (1933–2010)

Idén távozott el közülünk a tanárként és nyelvészként közismert Telekiné Nagy Ilona, aki 1933. december 27-én született Terbeléden (Trebeľovce, Losonci járás, Szlovákia). Komáromban érettségizett, Pozsonyban szerzett tanári oklevelet. Füleken, Ghymesen és Nyitrán tanított (itt előbb gimnáziumi, majd főiskolai tanár volt). Kutatói érdeklődése főleg a névtan területére összpontosult, szaktanulmányok, monográfiák, főiskolai és középiskolai tankönyvek (társ)szerzője. Oktatói és tudományos tevékenysége mellett fontosnak tartotta a szlovákiai magyar tudományos szervezetek létrehozását is, s így vette ki részét a Szlovákiai Magyarok Anyanyelvi Társaságának megalapításában. Nyelvészeti tevékenységéért a Magyar Nyelvtudományi Társaságtól 1992-ben Csúry Bálint-emlékérmert kapott. 2000-től a Magyar Professzorok Világtanácsának szlovákiai rezidense volt.

Telekiné Nagy Ilona a (mai) Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén nyelvészeti tantárgyakat (elsősorban leíró nyelvtani tanegységeket, többnyire fonetikát és mondattant, illetőleg onomasztikát) oktatott 33 éven keresztül, 1968-tól 2001-ig, nyugdíjba vonulásáig. 1996 és 2001 között a nyitrai magyar tanszék vezetője volt. A nyitrai egyetem tanáraként, az itt eltöltött majdnem négy évtized alatt számos magyar és tanítói szakos pedagógust készített fel e felelősségteljes hivatásra. Nem túlzás azt állítani, hogy talán minden szlovákiai magyar alap- és középiskolában volt és van olyan pedagógus, aki Teleki tanárnő vezetése alatt sajátította el a nyelvészeti ismereteket.

A nyitrai magyar szakos hallgatók számára egyetemi jegyzeteket írt (Fonetika, 1999), illetve társszerzőjük volt (Magyar nyelv, 1991; Kommunikáció – nyelv – grammatika, 1995; Nyelvtani gyakorlatok, 2001). Lexikográfiai munkálatokban is részt vett, az 1999-ben Nyitrán kiadott Magyar–szlovák és szlovák–magyar nyelvészeti terminológiai szótár társszerzője volt. A szlovákiai alap- és középiskolások részére magyar nyelv és irodalom tankönyvek, módszertani kézikönyvek megírásában társszerzőként vett részt.

Fő kutatási területe a toponímia volt, tudományos fokozatait (1979: Nyelvjárási jelenségek a Galántai járás földrajzi neveiben. Bölcsészdoktori disszertáció. Károly Egyetem, Prága; 1984: A Galántai járás földrajzi neveinek típusai. Kandidátusi értekezés. Comenius Egyetem, Pozsony; 1994: Charakteristické zjavy zemepisných názvov 'A földrajzi nevek jellemző sajátosságai'. Docensi habilitáció. Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra) is ebből a témakörből szerezte. A nyitrai magyar tanszéken az 1960-as évektől irányította (férjével, Teleki Tiborral együtt) a helynevek gyűjtését Szlovákia magyarlakta területén. Vezetésével számos (több mint száz) földrajzi nevekkel foglalkozó szakdolgozat született. Hallgatóival több száz település helynévanyagát gyűjtette össze. „Kutatómunka a Konstantin Egyetem Hungarisztika Tanszékén” (in: Ezredforduló. A tudomány jelene és jövője a kisebbségben élő közösségek életében című konferencia előadásai. Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2001. 230–2) című cikkében megemlíti, hogy a szlovákiai magyarlakta terület kétharmad részének helynévanyagát a nyitrai hallgatók segítségével felgyűjtötték.

Egyik tanítványával, HORVÁTH ILDIKÓVAL közösen jelentette meg a „Csilizköz földrajzi nevei” (Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2000) című kiadványt. A szerzőpáros a helyne-

vekkal kapcsolatos elméleti kérdések után a Csallóközben található tájat jellemzi, s a tájegységbe tartozó hét község (Balony, Csiliznyárad, Csilizpatas, Csilizradvány, Kulcsod, Medve, Szap) történeti és jelenlegi helynévallományát ismerteti. A kiadvány Csilizköz minden régi vízének, dűlőjének hajdani és jelenlegi népi, illetve hivatalos nevét tartalmazza. A névváltozás dinamikáját a XIX–XX. századi kataszteri térképek és telekkönyvek, valamint a helyszíni, élfőszavas gyűjtés névanyaga is mutatja.

Telekiné Nagy Ilona a bel- és külterületi helynevek összegyűjtését és feldolgozását egyéb településeken, például Kolonban (Az Arany A. László által vizsgált jelenségek Kolon földrajzi neveiben. In: Emlékkönyv Arany A. László tiszteletére. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2007. 481–4; Kolon helynevei a múlt században. In: Kolon egyháztörténeti, néprajzi és nyelvi jellegzetességei. Anyanyelvi Füzetek 5. Kiadja a Szlovákiai Magyarok Anyanyelvi Társasága és a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Hungarisztika Tanszéke, Nyitra, 1998. 39–43) és Terbelédén (Terbeléd földrajzi nevei. Szlovákiai Magyarok Anyanyelvi Társasága – Nyitrai Pedagógiai Főiskola Hungarisztika Tanszéke, Nyitra, 1994) is elvégezte.

A nyelvföldrajz és a névtan kapcsolatát vizsgálta „Izoglosszák a Galántai járás földrajzi neveiben” (in: III. Dialektológiai Szimpozion. Szombathely, 1998. 83–93) című tanulmányában, melyben a Galántai járás helyneveiben előforduló hangtani jelenségek izoglosszáival foglalkozott, és kísérletet tett a vizsgált földrajzi nevek nyelvföldrajzi megoszlásának ábrázolására. A Galántai járás vízneveiről az 1992-ben Nyitrán megrendezett 5. Élőnyelvi Konferencián értekezett (in: Hungarológia 3. Nemzetközi Hungarológiai Központ, Bp., 1993. 299–303).

A „Nyelvi és nyelven kívüli változások hatásai a földrajzinév-állományban” (in: Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében. MTA Nyelvtudományi Intézete, Bp., 2000. 213–20) című tanulmányában Szlovákia magyarlakta területéről származó példák segítségével azt bizonyította, hogy a földrajzi névanyag alakulásában fontos szerepet játszottak az interetnikus kapcsolatok is. A magyar–szlovák kétnyelvű környezet tulajdonnevekre gyakorolt hatásával, a kontaktusjelenségekkel „Névadási szokások megváltozott nyelvi környezetben” (in: Hetedik országos alkalmazott nyelvészeti konferencia. I. kötet, Külkereskedelmi Főiskola, Bp., 1997. 217–20) és „Kétnyelvűség a földrajzi nevekben” (in: „Ludia ľudom bez hraníc“. Zborník referátov medzinárodnej konferencie, Helsinské obč. združenie na Slovensku, Nitra, 2000. 140–5) című cikkében foglalkozik.

„Földrajzinév-gyűjtésünk feladatai a 3. évezred kezdetén” (in: Jövőkép. Selye János Kollégium, Komárom, 2001. 24–30) című tanulmányában a szlovákiai magyar helynévkutatás további feladatait fogalmazta meg.

A névtani publikációkon kívül a nyelvtudomány egyéb területeiről (lexikológia, mondat) is születtek tanulmányai.

Egykori tanítványai és kollégái nevében köszönjük Telekiné Nagy Ilona tanárnőnek a szlovákiai magyar pedagógusképzésben kifejtett áldozatos munkáját.

BAUKO JÁNOS